

K III. 631

193

Colecția Regata

București



BOTOȘANI

**Nu se împru-
mută acasă.**

16 IUNIE 1909

EMINESCU

NUMER COMEMORATIV

Cu prilejul a 20 ani de la moartea poetului



MIHAIL EMINESCU

15 Ianuarie 1850

16 Iunie 1889

193.

BIBLIOTECA
DOCUMENTARA
GRASULI TRAI NEAMI

K. III. 631

SUMARUL.

- D. ANGHEL și ST. O. IOSIF Lui Eminescu
SOFIA NĂDEJDE Eminescu
N. RĂUTU M. Eminescu și Gimnaziul din Botoșani
C. Sp. HASNAȘ Cugetarea lui Eminescu
PINCIO (I. Păun). Eminescu la Botoșani
CORNELIU BOTEZ Din viața lui Eminescu
EMINESCU , Scrisoare către V. G. Morțun
A. LECU , , , , , , , , Elită intelectuală sau elită financiară ?



EMINESCU

NUMĂR COMEMORATIV

Cu prilejul a 20 ani de la moartea poetului.

LUI EMINESCU

*O Doamne, câtă vreme rămasă înapoi !
Unde ești tu acuma și unde sîntem noi,
Nevîrstnicii romantici, sentimentali de ieri
Care plîngeam cu tine, și-a tale mari dureri
Ni le 'nsușeam, asemeni a celor neofiți
Ce se visau aeve pe cruce răstigniți
Și resimțeau tot chinul, batjocura și-amarul
Ce le 'ndurase-odată și Christ urcînd Calvarul? ..*

*Sînt ani de atunci... și astăzi, nevîrstnicii de ieri
Au încercat ei înșiși cumplitele dureri,
Au suferit și dînșii și-au plîns cu-adevărat ;
Ca tine, nopți de trudă adesea au veghiat
Slujind plini de credință divinului tău cult,
Și cine știe dacă n'au suferit mai mult,
Lipsiți de-aripa largă a gîniului tău....*

*Azi cînd plutești dîncolo de bine și de rău.
Cînd nu mai simți pe frunte cununa grea de spini.
Pătrunși de pietate, ca niște pelerini,
Ți-aducem ție altă cunună mai bogată—
Căci sunt și flori pe lume ce nu mor nici odată !.*

*Ca pelerini cucernici, trudiți de lungul drum,
Ne ridicăm privirea spre tine și acum
Abia, ne dăm noi seamă ce sfînt și mare ești,
Ce sus, tot mai puternic, mai mîndru strălucești
Umplînd tot orizontul cu raza ta cea clară,
Intocmai cum pe lume luceafărul de seară
Pe cerul gol de stele răsare timpuriu,..
Ca'n zori tot el să stee aprins cel mai tîrziu....*

București, 10 Iunie 1909

D. Anghel și St. O. Iosif

EMINESCU

Iar dacă vor m'arunca la margine
de drum ;
Tot îmi va fi mai bine ca'n ceasul
de acum.

Iată strigătul durerii sfâșietoare ca'n multe poezii ale poetului!

Eminescu, poet și filozof, nu putea rămînea nesimțitor față de evoluția vădită, spre mai bine dar nemiloasă, a omenirii, căci cei mai mulți dintre noi sîntem martiri striviți fără de cruțare.

Poetul, cu simțirea-î si talentul de a pune în mișcare coardele suflatești, a adus durerilor noastre balsamul tînguiri și răcoreala lacrimilor, fără de care durerea zugrumă glasul, mintea se 'ntunecă și inima încetează de-a bate.

Suferinți avem cu toții, dar rar sînt alții, cari pot da acestora veștmîntul vorbirii și isvorul durerii, care adoarme și ogoae. Mulți aduc vină poezilor că sînt, pesimiști. Da poezii, cu adevărat mari, nu sînt cîntători veseliei și bucuriilor. Acestea au puțină nevoie de a fi exteriorizate. A înveseli pe cel vesel e de prisos; a aduce alinare sufletului desnădăjduit, a împărți cu el suferința, a vărsa cu el lacrimi, iată faptă cu adevărat creștinească. Și poetul de-aceea e mare, fiind că simte, suspină și plînge cu toții cei îndurerați.

Nu, Eminescu nu e poetul cutărui orî cutărui partid; e al celor ce sufăr, al celor ce au nevoie să plîngă orî din ce pricină le-ar fi plînsul și suspinul

Poeziile marelui nostru Eminescu ne fac să plîngem, ne ușurează inima, de aceea este cel mai mare poet al durerii neamului nostru.

București 12 Iunie 1909

Sofia Nădejde

Mihail Eminescu și Gimnaziul din Botoșani

S'a spus de unii și de alții că Mihail Eminescu ar fi învățat și la Liceul din Botoșani, pe vremea cînd acesta era numai Gimnaziu.

Cercetînd Arhiva Liceului, n'am găsit nimic care să adeverească spusele de mai sus, totuși am dat de unele urme cari stau în legătură cu viața de școlar a marelui nostru poet.

Între hîrțile întrate se găsește un ordin ministerial cu No. 4307 din 21 Februarie 1864, adresat Direcțiunii Gimnaziului din Botoșani și cu următorul cuprins :

Subsemnatul, dorind a fi informat asupra purtării și învățăturii elevului Mihail Eminovici din acel Gimnaziu, are onoare a vă invita să-î trimiteteți, cît se va pute mai curînd, o asemenea știință.

p. Ministru **Al. Zanne**

La acest ordin, Directorul Gh. Pădure răspunde cu Adresa No. 59 din 24 Februarie 1864 :

Prin ord. off. No. îmi cereți a vă informa despre conduita și învățătura unui elev numit Mihail Eminovici; am onoare, deci, a vă aduce la cunoștință că între elevii acestui gimnaziu nu se găsește nici un elev cu asemenea familie și apoi nici în cataloagele de la înființarea ăstuî gimnaziu nu se vede figurînd ca atare.

Tot între hîrțile numitului am găsit un ordin ministerial No. 9816 din 21 Martie 1864- București adresat Direcțiunei gimnaziului și cu următorul cuprins :

Elevul Mihail Eminovici din cl. II Gimnazială, prin suplica înregistrată la No. 11,041, în urma în-

*formațiunii ce vi s'a cerut de acest Minister, despre
purtarea și progresul numitului elev, înaintează acte
justificative la această, cu rugăminte de a i se acorda
o subvenție, subsemnatul vă învîță, Domnule Director,
spre a i se pune în vedere, că acum nefiind nici-un
loc vacant de bursier, Ministerul îl va primi negreșit
la ocaziune de vacanță, după ce, însă, va îndeplini
condițiunile concursului.*

Se alătură testimoniul spre a-i-l înapoia.

p. Ministru **Al. Zanne**

Elevul primește testimoniul și iscălește : mî-amă
primită atestatul.

M. Eminovici

Din aceste se vede că Eminescu n'a învățat la
Gimnaziul din Botoșani.

Silit, poate, de strămtoarea materială în care a-
junseră părinții săi, el cere Ministerului de instrucțiune
o bursă, prezentând pe lângă suplică și testimoniul
său atestatul de la Gimnaziul din Cernăuți din care
se vedea că era în clasa II-a gimnazială, Ministerul
cere informațiuni de la Direcțiunea Gimnazială din
Botoșani care nu i le poate da, de oare-ce elevul
n'a învățat aice. La urmă, bursa i se promite când
va fi loc liber și dacă va trece concursul convenit ;
dar probabil că a rămas numai promisiune. Inșă
chiar de i s'ar fi acordat atunci, el șî-ar fi urmat
învățătura tot la Cernăuți, într'un loc unde era de-
prins și unde îl și găsim la moartea profesorului
său Aron Pumnul, în 1866.

În vremea cînd se întîmpla acestea, în fruntea Mi-
nisterului instrucțiunii în Romînia era D. Bolintineanu,
care, de ar fi știut cine era să fie acel ce-î cerea bursa,

i-ar fi acordat-o cu toată lipsa de locuri vacante.

Dacă profesorii și directorul gimnaziului din Botoșani ar fi bănuț ce va deveni tînărul care venise să-și primească testimoniul trimis de Minister, ar fi făcut tot ce ar fi putut, ca să-l aibă măcar cît-va timp ca elev al lor.

N. Răutu

Cugetarea lui Eminescu

— Câte-va extrase și comentarii —

De și cel mai strălucit între frunțașii genului liric și genului satiric în literatura noastră, de și prin chiar acest fapt, poezia sa se îndreaptă firește către adâncul tainic al sufletelor noastre, de unde isvorăsc cutremurările afective, totuși la temelia poeziei sărbătoritului de astăzi se află o cugetare. Această cugetare se tradează numai pe ici și colo în operele sale, ca și vârfurile de stâncă în mijlocul valurilor mării, arătând că sub fuga neîncetată a schimbătoarelor stări sufletești se află un fundament statornic, ce, ca și albia de stânci a mării le susține viața trecătoare.

Din contemplația universului fizic în toată cuprinderea nemărginirii sale, din contemplația vieții omenești sub toate felurile ei manifestări mai cu seamă din adâncirea în taina propriului său suflet, pentru a o lămuri și a o redă apoi astfel lămurită, se naște o idee despre «tot» despre unitatea întregii existențe. Această idee poate rămânea în opera poetului sub forma imprecisă a unui anumit mod de a privi și de a vedea frumosul și adevărul, fără să se concretizeze nicăiera într'o judecată generală; ea există și atunci, și misiunea criticului sau a cetitorului inteligent este să o facă sensibilă; dar ideea se poate concretiza pe alocure, în întregimea unei opere, și atunci această misiune e mai ușoară: ea caută numai a închiega într'un tot cugetările răzlețe și a prezinta trăsătura esențială a personalității cugetătoare a scriitorului sub forma unei judecăți generale. În acest din urmă caz ne găsim, studiind cugetarea fundamentală filosofică a operei poetice a lui Eminescu.

Ce e lumea? Ce e viața? Iată întrebările fundamentale la care cugetătorul e chemat să răspundă.

Să spicuim răspunsul în versurile poetului și să încercăm a prinde mai limpede acest răspuns.

Orî-ce cugetare filosofică își are obârșia în îndoială, mama înțelepciunii. Suferetele care se închid în ceia ce le oferă educația religioasă orî științifică, suferetele care nu simt otrava binefăcătoare a îndoelii, nu pot închiega nici odată o cugetare filosofică. Eminescu s'a îndoit. Lângă sicriul întâieii iubite, s'a întrebat cu desnădejde :

*La ce?...Oare totul nu e nebunie?
 Au moartea ta, înger, de ce fii să fie?
 Au e sens în lume?...Tu, chip zâmbitor,
 Trăit-ai anume ca ast-fel să mori?*

(Mortua est)

Și dacă sămînța îndoelii i-a fost aruncată în suflet, au n'a putut religia cu răspunsurile ei la întrebările fundamentale ale existenței să-i mulțumească sufletul? Nu; de timpuriu și credința religioasă s'a stîns în sufletul poetului, ucisă de scepticism.

*Ce e cugetarea sacră? Combinarea măiestrită
 Unor lucruri n'existente, carte tristă și nîlcită,
 Ce mai mult o încifrează cel ce vrea a descifra.*

(Epigonii)

Și privind aspectul social al religiei nu numai că o contestă ca adevăr, dar o socoate drept o obîrșie de rele pentru cei mulți și umili, cătră care se întreaptă întreaga lui iubire:

*Religia—o frază de dînșii inventată,
 Ca prin a ei putere să vă aplece 'n jug;
 Căci de-ar lipsi din inimă speranța de răsplată,
 După ce-amar muncirăți, mișei, viața toată,
 A-ți mai purta osînda ca vita de la plug?*

(Impărat și proletar)

Și atunci, dacă religia nu-i dă nici un răspuns mulțumitor, trebuie să-și făurească el însuși un răspuns. Ceia ce a stimulat mai mult acest răspuns a fost nu atît contemplația universului fizic, neschimbat și nesimțitor, pe cît contemplația vieții omenești, cu tot cuprinsul ei de durere pe care a avut să le încerce într'un chip atît de crud. În fața universului fizic a înțeles de la început că suntem victimele unei amăgirii: simțurile ne'nșală și judecata nu ne dă nici odată ceva statornic, ce să rămînă peste veacuri.

*A fi? Nebunie și tristă și goală:
 Urechea te minte și ochiul te'nșală.
 Ce-un secol ne zice, ceilalți o deszic....*

(Mortua est)

Adîncul înțeles al existenței nu-l putem prinde atunci de cît din viața omenească, pe care o cunoaștem imediat prin durerea și plăcerea, ce-î sunt statornice tovarăse.

Din haosul primitiv, al cărui atît de vie descriere ne e făcută în Satira I, s'a născut mișcarea și din mișcare s'a născut viața. Ce e viața?

Un vis al morții eterne e viața lumii întregi

De ce? Pentru-că una singură este temelia acestei vieți:

Unul e în toți, cum una e în toate,

dar noi avem iluzia că fie-ce viață ce apare e o nouă individualitate, pe cînd, în adevărul cel din urmă al lucrurilor, aceiaș unică viață, care constă în dorința, în voința de a trăi veșnic, de a se conserva ca individ, de a se conserva ca specie se înfiripează în toți.

În veci aceleași doruri, mascate cu altă haină

Și'n toată omenirea în veci acelaș om;

În multe forme apare a vieții crudă taină

Pe toți ea îi înșală, la nimeni se destaină,

Dorinți nemărgenite plantînd într'un atom.

(Epigonii)

Temelia acestei vieți este «dorința», care dă viața lumilor ce se succed, în veci nemulțumite de sine, în veci cerînd dorind, voind, pentru a putea ființa de la început, de cînd întiul punct de mișcare a dat naștere unei închiegări în chaos:

De atunci și pînă astăzi coloni de lumi perdate

Vin din sure văi de chaos pe cărări necunoscute

Și, în roiuri luminoase isvorînd din infinit,

Sunt atrase în viață de un dor nemărginit.

Iar în lumea asta mare noi, copii ai lumii mici,

Facem pe pămîntul nostru mușuroaie de furnici;

Microscopice popoare, regi, oșteni și împărați,

Ne succedem generații și ne credem minunați.

Muști de o zi, pe o lume mică de se măsură cu cotul,

În acea nemărgenire ne nvelim uitînd cu totul

Cum că lumea asta mare e o clipă suspendată,

Că 'ndărătu-î și nainte-î întuneric se arată.

Precum pulberea se joacă în imperiul unei raze,

Mîi de fire viorie ce cu raza încetează,

Ast-fel, într'a veșniciei noapte, pururea adîncă,

*Avem clipa, avem raza, care tot mai ține încă....
Cum s'o strînge, totul piere ca o umbră'n întuneric,
Căci e vis al neființei universul cel chimeric....*

(Satira I)

E deci ceva negativ ce stă la temelia existenței. Cum acest negativ nu se poate face cunoscut de cît în dorință, în lipsa de ceva, însoțită firește de durere, existența însăși își are ca corelativ inevitabil durerea; de aici origina pe simismului filosofic al lui Eminescu.

Viața e dorință, dorința este durere, viața este durere. Iată cea mai schematică prezentare a acestui pesimism.

Adăncindu-ne în experiența vieții se verifică acest adevăr teoretic? Poetul pesimist ne răspunde că da. Care sunt cei doi poli ai vieții? Egoismul individual și egoismul specific, instinctul de conservare și amorul. Dar și instinctul de conservare individuală și amorul sunt două veșnice izvoare de durere.

*Al lumii întreg sâmbur, dorința-i și mărirea
In inima ori căru'i-ascuns și trăitor,
Zvârlire hazardată, cum pomu'n înflorire,
In ori ce floare încearcă întreagă a sa fire,
Ci în calea de-a da roade cele mai multe mor.*

*Astfel umana roadă în calea ei îngheață,
Se petrifică unul în sclav, altu'Impărat,
Acoperind cu noime sărmana lui viață
Și arătând la soare a mizeriei lui față--
Fața, căci înțelesul e acelaș la toți dat.*

(Impărat și proletar)

Toți vor să trăiască, căci acelaș dor de viață îi însuflețește pe toți, toți sufăr la fel, deși se îmbracă în aparențe diferite, și pe toți aceiași neînțeleasă ursită îi săpânește deapururi.

*Și pe toți ce în astă lume sunt supuși puterii sortiți
Deopotrivă-î stăpânește raza ta și geniul morțiți.*

(Satira I)

Nici măririle deșarte, nici plăcerile trecătoare, nici chiar plăcerile cele mai înalte și mai statornice ale sufletului omenesc, avântarea în lumea cugetărilor abstracte pentru a smulge universului taina existenței sale, nu pot da un preț vieții.

E dureroasă și zadarnică lupta, căci ea e tot atât de neînțeleasă și tot atât de fără sens, poate, ca și întreaga existență. Această cugetare e înălțător exprimată în catrenele următoare :

*Orî câte stele ard în înălțime,
Orî câte unde aruncă 'n față-î marea,
Cu-a lor lumină și cu scânteirea
Ce-or fi însemnând, ce vor, nu știe nime....*

*Deci cum voești tu poți urma cărarea :
Fii bun și mare, orî pătat de crime....
Acelaș praf, aceiași adâncime !
Iar moștenirea ta și-a tot : uitarea.*

(Sonet)

Și dacă astfel e concepută viața, ce poate face cugetătorul, care a încercat toate deșertăciunile și loviturile ei ? Intr'o formă de o energie rară în toate literaturile, răspunsul ni-l dă «Rugăciunea unui Dac»; Renunțarea la toate plăcerile, la ori-ce luptă, cu prețul celor mai înveșunate dureri, pentru a stânga însă-și facla vieții și odată cu dînsa ori ce obârșie de suferință ; stîngerea eternă, aceasta e supremul ideal :

*Să simt că de suflarea-ți suflarea mea se curmă
Și'n stîngerea eternă dispar fără de urmă !*

(Rugăciunea unui Dac)

Celalt pol al vieții fiecărui, amorul, e de asemenea dăător de suferință.

*Ce e amorul ? E un lug
Prilej pentru durere....*

Dar față de acest sentiment opera lui Eminescu cuprinde o contradicție, dacă putem spune că în opera unui liric se poate afla o contradicție : când îl simte el, îl prețuește ca pe cel mai sfânt izvor de fericire al vieții ; când cugetă asupra lui, când îi pătrunde adevăratul înțeles îl desprețuește ca pe

....Un instinct atât de van,

Ce le-abate și la păsări de vre-o două ori pe an.

Această din urmă atitudine ne interesează aici.

Amorul e, exprimându-ne în termeni filosofici, obiectiv ; un geniu superior, geniul speciei, vrea să trăească veșnic și pentru aceasta sădește în ființa noastră această pasiune, dându-ne iluzia că noi suntem cei ce cerem îndeplinirea-î. O voință obiectivă ne întrebuițează ca instrumente

pentru a se putea mulțumi pe sine, ne orbește, pentru ca să nu-î putem pricepe amăgirea și apoi ne lasă să dispărem fără de urmă în neant. Această amăgire e viu evidențată în versurile :

*Nu trăiți voi, ci un altul vă inspiră,— el trăește,
El cu gura voastră râde, el se încântă, el, șoptește,
Căci a voastre vieți cu toate sunt ca undele ce curg,
Vecinic este numai râul ; râul este Degmiurg.
Nu simțiți că amorul vostru e-un amor strein? Nebuni!
Nu simțiți că'n proaste lucruri voi vedeți numai minuni?
Nu vedeți c'acea iubire serv'o cauză din natură?
Că e leagăn unor viețe, ce sămințe sunt de ură?
Nu vedeți că râsul vostru e în fii voștri plâns ?*

(Satira IV)

Sau :

*Ea nici poate să înțeleagă că nu tu o vrei... că'n tine
E un demon ce însetează după dulcele-i lumine,
C'acel demon, plânge, râde, neputând s'audă plânsu-și,
Că o vrea... spre a se înțelege în sfârșit pe sine însuși,
Că se zbate ca un sculptor fără brațe și că geme,
Ca un maestru ce surzește în momentele supreme
Pân'a nu ajunge în culmea dulcinei muzice de sferă
Ce-o aude cum se naște din rotire și cădere.
Ea nu știe c'acel demon vrea să aibă de model
Marmura-î cu ochii negri și cu glas de porumbel.*

(Dalila)

Ce preț poate avea atunci iubirea pentru ființarea noastră și ce fericire ne mai poate dăruia ea, când îi înțelegem amăgirea? Ea e un izvor de durere chiar atunci când nu ne înălțăm la profundul ei înțeles filosofic, căci

*Mii de lacrimi nu-î ajung
Și tot mai multe cere....*

Dar cel puțin o putem prețui, putem visa o neatinsă fericire în ea; dar când îi înțelegem și amăgirea, atunci se pierde și această prețuire și rămâne numai durerea și numai disprețul pentru «instinctul atât de van» pe care ni-l inspiră o voință străină. Și acest al doilea pol al vieții nu poate fi prețuit ca un izvor de mulțumire; și cugetarea asupra amorului aduce încă o întărire pesimismului primitiv al poetului.

În frânturi de gânduri cugetarea de până acum s'ar putea reduce la versurile marmoreene :

*...Vis al morții eterne e viața lumii întregi.
 ...Unul e în toți, tot astfel precum una e în toate.
 ...Ale voastre vieți cu toate sunt ca undele ce curg,
 Vecinic este numai râul, râul este Demiurg.*

De-am vrea s'o formulăm într'o frază am putea spune : Universul e născut din neființă ; temelia lui e dorința, «voința» însufletește orî-ce existență ; iubirea de viață și amorul sunt manifestările fundamentale ale acestei voințe și alcătuiesc toată țesătura ființei omenești.

Dacă poetul ar fi fost un simplu cîntăreț și n'ar fi avut ca nedespărțit tovarăș pe un profund cugetător, încercarea de a formula filosofia versurilor sale s'ar fi părut cel puțin îndrăzneată. L'am lăsat însă aproape exclusiv pe el însuși să vorbească și spicuirile noastre fragmentare ne'au dat o cugetare deplină. De alt-fel filosofia se poate foarte bine formula în afară de calea îngustă a unei sisteme, a unei arhitecturi logice complicate și savante cu singura condiție ca autorul să fie un temperament contemplativ și să-și aprofundeze cugetarea. Nu știu pe nimeni care să fi contestat lui Eminescu aceste două însușiri. «Filosofia» sa, de o putem numi ast-fel, e o cugetare vie, scoasă din cele mai prețioase tainițe ale sufletului său și ca atare poate fi pusă alături de marile cugetări pesimiste ale secolului trecut înfiripate de Leopardi, Schopenhauer și Hartmann.

Este sigur—și termenii subliniați din cele precedente ca și sinteza definitivă ne pot dovedi— că este înrudire strînsă între cugetarea lui Eminescu și a filosofului german Schopenhauer, o înrudire de la obîrșie la torent. și o atît de strînsă înrudire, în cît a reda într'o formulă cugetarea fundamentală a lui Schopenhauer ar fi a repeta ceia ce am formulat mai sus. Corespondența lui Eminescu ca și istoria cugetării sale nu ne precizează încă cum s'a exercitat asupra sa influența filosofului german, cînd și cum a cunoscut unul din isvoarele de inspirație ale acestuia, filosofia budhistă, dar în genere se poate afirma că timpul întîii sale șederi în Viena trebuie să fie epoca începutului acestor înrîuriri.

Cum o înrîurire atît de puternică, și mai ales atît de rodnică, nu se poate exercita de cît între suflete ce au oare-care afinități preexistente, firește că nu putem răpi poetului nostru toată originalitatea sa de cugetare în formularea adevărurilor pe care i le-am expus mai sus. Lăsând chiar la o parte faptul că le-a dat o formă nouă, de o originalitate plastică necunoscută nu numai literaturii

noastre , dar și altor literaturî mai înaintate, rămâne ca a-firmare statornică că filosofia germană ca și religia bud-histă au putut să precizeze cugetările anterioare ale poetului, dar nu le-au dat naștere, n'au făcut ca poetul-cugetător al nostru să nu fi avut alt merit, de cât a transplanta aiure cugetarea, pe care o sorbise în întregime la un izvor strein.

Ast-fel cugetarea eminesciană trăește prin sine însăși ; poate fi discutată, dar rămîne ca singura cugetare întregă asupra totalității lucrurilor în cuprinsul întregii noastre literaturî.

C. Sp. Hasnaș

EMINESCU LA BOTOȘANI

(In anul 1886)

Iubite prietene,

Intr'o zi frumoasă de primăvară, pe cînd pomii prind să înflorească, se răsîndise în Botoșani vestea, că poetul Eminescu s'a întors de la mănăstirea Neam-țului și că e pe deplin sănătos.

Fie-care se grăbea să-l vadă. L'am văzut și eu pen-tru întîia oră într'un colț de stradă, strîngînd cu multă căldură mîna lui Scipione Bădescu.

Era voinic și vioi. Fără barbă, fără mustăți, părea foarte tînăr și parcă nu-mi venea a crede, că acesta e omul, că acesta e poetul, care a suferit atîta.

Răspundea zîbind și fuma cu multă poftă un capăt de țigară.

Purta îmbrăcăminte de om nevoiaș. Straie groase de șiac — deși era cald — în cap o pălărie înaltă, neagră și veche.

Poetul rîdea ! era sănătos, vesel, mulțumit. Cîte odată se plimba pe stradă, întovărășit de biata lui soră, care-l iubea atît de mult. Dînsa era bolnavă de picioare și mergea foarte anevoe sprijinindu-se de el....

Din cînd în cînd se opreau în fața vre-unei pră-vălii și rugau să li se aducă un scaun. Poposeau.

Dînsa era ca și el de naltă, cu fața searbădă, bol-

năvicioasă, ochii ei de o adîncă suferință cătau trist, dar dulce—era dulce și privirea și zîmbetul ei....

Une-orî îl stăpînea o adîncă melancolie. Călca încet și rar ; capul mereu lăsat în jos.

Îi plăcea să rățăcească prin locuri părăsite, să nu-l însoțească nimeni. Se furișa în singurătatea aleelor din grădina Vîrnăv. Se oprea în loc și asculta cîntecul păsărilor....apoi se pleca de culegea cărăbuși îi pune pe palmă și stătea cu mîna întinsă, pînă ce ei își luau sborul, în vreme ce deasupra lui tremurau liniștit florile albe, pe cari el atît de mult le iubise, și cădeau molcom peste dînsul, cădeau lacrimile primăverei....

Intr'o zi ploioasă de toamnă, poetul—îmbrăcat într'un palton terfelit și cu aceeași pălărie în cap, cu care venise de la mănăstirea Neamțului—se învîrtea jur împrejurul *caseti de economie*. Era foarte neliniștit. Trebuia să intre înlăuntru pentru a primi, pare-mi-se, oare care sumă de bani.

A stat mult în ploaie. De cîte-va orî a dat să intre....De cîte-va orî s'a întors de la ușă....

Nu mult după aceea auzii, că poetul a plecat la București, de unde nu s'a mai întors....

Cîte-va luni de la moartea poetului, într'o dimineață, pe strada teatrului din Botoșani, se scoteau în vînzare cîte-va lucruri : o canapea, vre-o două sofale și niscaiva cărți. Era mobilierul lui Eminescu. Nefericita lui soră murise și ea, și acuma aceste cîte-va lucruri, toate vechi, toate hîrbuite, grăiau lumei de sărăcia, de miseria în care au trăit cei, care le-au avut....

Și canapeaua și sofalele erau de culoarea roșie :
 Noaptea potolit și vînat arde focul în cămin
 Dintr'un colț pe-o *sofa roșie* eu în fața lui privesc
 Pîn'ce mintea îmi adoarme, pîn'ce genele-mi clipecesc ;
 Lumînarea'î stînsă-n casă, somnu-î cald, molatec, lin.

DIN VIAȚĂ POETULUI EMINESCU

În 1887, într'un moment când boala poetului luase proporții cu totul grave, Eminescu a mai obținut o subvenție de la consiliul general de județ în urma intervenirii persoanelor de seamă din aceeași localitate, cari au adresat președintelui consiliului județean o petiție colectivă prin care se immortalizau meritele poetului.

Am găsit acea petiție în arhivele județului. Din ea se poate vedea starea de întristătoare decadență a poetului mistuit de boală. Ea cuprinde strigătul de alarmă menit a avea un ecou profund în țară pentru pierderea celui mai ilustru fiu al ei, căci Eminescu părea să nu mai aibă scăpare.

Iată cuprinsul acelei petițiuni :

*Domnule Președinte,
Domnilor consilierî,*

Cetățeanul ilustru, bărbatul virtuos, suav și neimitat : Mihail Eminescu, se află de câteva săptămâni în orașul nostru, în casa surorii sale D-ra Enrieta Eminescu. Multă lume, aicea, cunoaste suferințele extreme de care e atinsă sora poetului și puținii s'au gândit până la ce semn prezența neprețuitului oaspe apasă din această cauză existența acestei ființi. Lipsită aproape definitiv de libertatea pasului, ea vede cu durere că-i e peste putință a prodiga spre ușurarea scumpului ei frate toată îngrijirea de care l'ar înconjura dacă pe lângă bogăția afecțiunilor ce o leagă de fratele său, s'ar simți întărită și de vigoarea sănătății. Inchipuiți-vă o soră devotată și iubitoare, pieronită de niște picioare artificiale curs de 10 zile și 10 nopți înaintea unei figurî perdue și mute, dinaintea unui frate ce refuză a mânca, ce nu articulează o singură silabă și veți avea icoana sfâșietoare a celor ce se petrec în casa buneî D-re Henrieta Eminescu ! . . .

Dacă aeeastă scenă ar cuprinde figura unui muncitor de rând și nu figura monumentală a unui bărbat care a depus o cunună pururea verde pe fruntea acestei ospitaliere țări, totuși societatea ar trebui să-i întindă o mână protectoare, un ajutor.

Botoșanii, care după veacuri va veni cu certitudine necontestabilă să recupereze onoarea că satul Ipoteștii din apropierea orașului au dat naștere omului genial, are azi dreptul și datorია nemărginită de a păși în fața sa și cu lacrimile în ochi a-i zice.

„Copil al nostru ! Product din sângele acestor locuri ! Nu voim ca viitorul să arunce asupra-ne vâlul rușinei și un oprobriu fără margini. Ești fala noastră și nu te-om părăsi.“

Dar d-v., Domnule Președinte și D-lor Consilierî, trebuie să mai știți că un consiliu medical compus din D-rii Ștefanovicî, Hyneck și Haynal au fixat erî 26 Mai c. conducerea imediată a pacientului la stabilimentul Breslauer din Viena.

Deci un ajutor târziu va fi numai un pretext în ochii tuturor.

Amintindu-vă această sfântă datorie, subsemnații ne întemeem pe credința că ea nu este dorința noastră particulară, că această dorință este a orașului întreg și că D-v. erați în așteptarea unei asemenea propunerii pentru a o executa imediat.

Primiți etc.

Urmează 60 de iscălituri

27 Mai 1887

Petiția de mai sus a cetățenilor a fost pusă în discuția consiliului județian în ședința de la 14 Iunie 1887. În consiliu s'au ridicat glasuri împotriva ajutorului cerut. S'a obiectat între altele că poetul „e prea mare pentru județ“, deci ar trebui să-l ajute țara; că județul are nevoie de căzărmi și prin urmare ar fi „incorect“ să se ajute poetul, că s'ar crea un precedent, de oare-ce, acordându-se acest ajutor lui Eminescu, ar putea pretinde ajutoare și alte persoane, (care nefiind prea mari . . . pentru județ, se înțelege că nu li s'ar fi putut refuza).

Corneliu Botez

* *

*

În legătură cu apelul făcut de cetățenii orașului Botoșani către Președintele de pe vremuri al consiliului județean din localitate, publicăm și o scrisoare a lui Mihai Eminescu adresată actualului domn Ministru de lucrări publice *V. Gh. Morțun*.

Botoșani 10 Noembrie 1887

Mult stimată amice,

Boala îndelungată de care am suferit, m'a împedat de la ținerea unei corespondențe regulate. Acum, fiind într-o cățva mai restabilit, vin a Vă ruga să V'aduceți a minte de mine, de lipsa aproape absolută de mijloace de subsistență, în care mă aflu. Dacă Vă este cu putință de-a-mi veni în ajutor, Vă rog a o face cât de curând, căci cea mai neagră mizerie, mă amenință,

În așteptarea unui răspuns rămân al DVoastre,

devotat amic

M. Eminescu

ELITĂ INTELLECTUALĂ SAU ELITĂ FINANCIARĂ ?

Cu prilejul comemorării lui M. Eminescu nu putem uita că «Luceafărul» literaturii române s'a stâns în cea mai neagră mizerie. Visătorul poet desamăgit, plutind cu gândurile în farmecul trecutului și în cele mai înalte probleme ce zguduesc sufletul omenesc, a avut de îndurat o sfâșietoare luptă pentru existență; trăind din durerea tuturor, că-

utând să deslege taina sufletului, pe care l'a prins cu o energie și o precizie fără de seamă în cele mai violente clipe ale zbuciumărilor sale, el desprețuia subzistența materială și banii; dar mai târziu biruit de muncă și de boală; cu recea lui mândrie înfrântă; îndurerat de umilirea, la care asprimea sorții îl osândeă, poetul căzu, implorând mila tuturor oamenilor de bine pentru a-și potoli pe cel mai inexorabil și mai umilitor dușman—foamea.

.

În cursul prea scurt al vieții ni se impune lupta pentru bucată zilnică de pâine și atât de adese, toată munca, toată energia și toată liniștea unui biet suflet chinuit abia sunt de ajuns pentru a o putea înfrunța... Poetul-creator, cel ce are nevoie de toată încordarea tainică a sufletului său pentru a ne da diamantul rar și fără de preț—ideia—de și-ar cheltui în această luptă prozaică pentru pâine, energie, și liniștea, și puținile lui clipe, ar mai putea oare să aibă răgazul atât de scump creațiilor sale? Cele două preocupări se exclud....

Și-atunci, gândindu-ne la sfârșitul nenorocit al atâtor genii creatoare, ce-au întrecut prin scânteierea lor și i-au lăsat cu mult în urmă pe toți contemporanii, nu ni se pare un lucru fără sens ca tocmai cele mai vaste și mai profunde inteligențe să se stingă biruite în lupta pentru pâine, în care mediocritățile de toată ziua isbutesc atât de lesne și atât de strălucit? E o problemă sufletească foarte grea. E probabil însă că geniile-creatoare, care singure fac să propășească în greua-i luptă omenirea, sunt menite sublimului rol de a se jertfi pe sine cu toată puțină fericire ce-i poate fi dăruită unei singure individualități, pentru a face să înainteze întreaga omenire....

Și în fața acestei afirmări ne vine în minte întrebarea nedumerită: Ce-ar fi mai nimerit? Să ne cultivăm punga și stomachul pentru puțină noastră mulțumire egoistă, sau inima și sufletul pentru binele tuturor?....

A. LECU



Cu acest prilej reamintim că în seara de 14 Iunie
1909 are loc la grădina publică Belvedere

un FESTIVAL

ARTISTIC-LITERAR

la care D-l D. A. Teodoru, secretar-general la Mi-
nisterul Instrucțiunei publice va ține o conferință,
D-na Natalia Iosif, și D-nii D. Anghel și St. O.
Iosif vor ceti din operele lor.



20 Bani Exemplarul

